

CONSIDERAȚII PRIVIND CONTRACTUL DE MANDAT: ACCEPȚIUNI ȘI EVOLUȚII ALE TERMENULUI ÎN DREPT

Lect. univ. dr. Diana Dănișor
Universitatea din Craiova

Étant l'un de plus vieux contrats, le contrat de mandat a connu des évolutions dans les systèmes de droit et, implicitement, dans son acception. L'analyse suivante porte sur le contrat de mandat dans le droit grec, dans le droit romain et dans le droit roumain, se concentrant sur les acceptions juridiques du terme qui suivent l'évolution de la société dans laquelle se développe ce type spécial de contrat. La caractéristique dominante du contrat de mandat était, à l'origine, la gratuité. On verra dans cet article que cette gratuité n'est plus de la nature du contrat de mandat. Si dans le droit antique, le mandat était gratuit, dans les systèmes modernes de droit le mandat peut être rémunéré aussi. C'est le cas du droit roumain, où le Code civil prévoit la possibilité du mandat à titre onéreux.

1. Mandatul este unul dintre cele mai vechi contracte. El trebuie să se fi practicat în dreptul grec, ca și în dreptul roman, căci circumstanțele care dau loc acestui tip de contract, cum ar fi absența, boala, lipsa de experiență în afaceri, s-au întâlnit din toate timpurile, la toate popoarele. Dar, în legătură cu acest contract, insuficiența surselor se face simțită atât de mult încât există autori care afirmă că pentru istoricii dreptului ar fi imposibil să vorbească despre mandat și despre acțiunile care țin de acesta. Există, cu toate acestea, discursuri ale oratorilor unde se pot găsi urme ale acestui contract. Vom încerca în continuare să degajăm, din aceste discursuri, câteva reguli privitoare la contractul de mandat. Oratorul Demostene spune, într-o pledoarie a sa, că în momentul plecării în Sicilia l-a însărcinat pe Nicostat să-i supravegheze și să-i administreze afacerile, ca și în trecut.¹ S-a dorit să se vadă un caz de mandat, după Plutarh, în acțiunea pe care Diomede a îndreptat-o contra lui Alcibiade². Dar această ipoteză este foarte contestabilă.

De o manieră generală, în dreptul antic, actul îndeplinit de mandatar pentru mandant poate să țină de administrarea patrimoniului, dar nu se rezumă doar la aceasta, putând ține de un fapt juridic oarecare. Astfel *kyrios*-ul (seniorul) poate să delege unui terț exercițiul funcțiilor sale tutelare, încredințându-i în special mandatul de a trece la *engyēsis*-ul (punere în gaj a tinerei fete și a dotei sale, contractată între *kyrios* și viitorul soț) pupilei sale.³ Întrebarea pe care istoricii și-au pus-o este aceea dacă mandatul era gratuit la Atena, așa cum era el la Roma. Așa s-ar părea, conform pledoariilor lui Demostene în care nu se vede că aceia care administrează bunurile absentului ar primi vreo remunerație de vreun fel. Cu toate acestea, nici contrariul nu este imposibil, căci nimic nu dovedește cu siguranță că gratuitatea ar fi de natura mandatului.⁴

¹Demostene, *Nicostate* & 5; conf. Dareste, *Plaidoyers civils de Démosthène*, t. II, p. 200, nota 1.

² Platner, *Der Process und die Klagen bei den Attikern*, t. II, p. 378; Caillemer, *Le mandat et la commission*, dans les *Mémoires de l'Académie de Caen*, 1876, p. 527 și urm.

³ Beauchet, *Histoire du droit privé de la République athénienne*, t. I, p. 135.

⁴ Idem, t.IV, p. 374.

În raporturile dintre părțile contractante, mandatul are ca efect normal să pună în sarcina mandatarului obligația de a executa mandatul conform instrucțiunilor pe care le-a primit de la mandant. Nesocotirea acestor instrucțiuni sau faptul de a nu da socoteală de lucrurile dobândite cu ocazia executării mandatului, poate atrage o acțiune în justiție contra mandatarului. Această acțiune nu pare a fi una specială în cazul mandatului, tot așa cum atenienii nu au echivalent pentru cuvântul *mandatum* și cum nu au reușit să aducă diferitele cazuri de mandat la o singură idee generală și abstractă. Astfel, mandantul putea să uzeze contra mandatarului fie de o acțiune generală, fie de o acțiune fondată pe o greșală contractuală sau pe una delictuală a mandantului. La rândul său, mandatul își poate vedea sancționată obligația de a-l indemniza pe mandatar în urma executării mandatului pentru prejudiciul pe care a putut să i-l ocaziona această executare. În raporturile părților cu terții, unul dintre efectele mandatului este acela că mandantul este obligat față de aceștia prin actele făcute de mandatar în limitele puterilor sale, fapt ce reiese și din pledoaria lui Demostene contra lui Timotei⁵. Dar terții beneficiau oare de o acțiune directă contra mandantului, iar mandantul putea oare să dirijeze o acțiune directă contra terților? Tăcerea textelor ne face să credem că așa stau lucrurile, răspunsul afirmativ părând a fi conform cu spiritul dreptului atic. Mandatul poate de altfel să servească, în dreptul atic, ca și în dreptul roman, la realizarea unei *intercessio*, un girant, mandatarul, din ordinul și pe riscurile mandantului, consimțind să devină creanțier al unei persoane determinate, fapt consemnat în pledoariile oratorilor.⁶

2. Mandatul este, în epoca imperială, la Roma, un contract consensual prin care o persoană însărcinează o altă persoană, care acceptă, să-i facă gratuit un serviciu. Caracteristica principală a mandatului o reprezintă inexistența unui echivalent, adică gratuitatea din partea mandatarului. Scopul principal al mandatului nu era interesul personal al părților contractante, ca în cazul serviciilor sau al lucrărilor remunerate, ci datoria (*officium*) sau prietenia (*amicitia*). Se considera deci nepotrivit ca cineva să solicite plată, salariu sau echivalent de la un prieten pentru a desfășura o activitate. Sfera noțiunii de mandat se lărgeste în perioada desfășurării lucrărilor libere înglobând atât cazuri de acțiuni gratuite cât și acțiuni cu plată a mandatarului.⁷ Consecința acestui fapt o reprezintă diferențierea noțiunilor de *honorarium* și *merces*. Introducerea *merces*-ului în mandat a fost cauzată de motive psihologice și sociale, dar și de înrobirea temporară a muncitorilor. *Merces*-ul reprezenta valoarea muncii lucrătorului, spre deosebire de *honorarium* care reprezenta datoria, mulțumirea și recunoștința pentru obligația socială avută față de un prieten. Nu se putea face totuși o distincție clară între *merces* și *honorarium*, ele fiind distinse de la caz la caz.⁸ Mandantul este numit *mandans* sau *mandator* sau *is qui mandat*. Mandatarul este *is qui mandatum suscipit* sau *cui mandatum est*. El mai este numit și *procurator*. Dacă timp îndeplungat mandatul a fost o convenție fără valoare juridică și cu forță restrânsă, această noțiune a fost introdusă progresiv în jurisprudență. După spusele lui Cicero, «în afacerile pe care nu le puteam conduce noi înșine, am recurs la prietenii noștri,

⁵ Meier, Schomann și Lipsius, *Der attische process*, p. 735 și urm.

⁶ Lécivain, *Le cautionnement dans le droit grec classique*, în *Mémoires de l'Académie de Toulouse*, 1894, p. 290.

⁷ Zepu Panagiotti, *Codul special al obligațiilor*, Partea B, Atena, 1965, p. 413-414.

⁸ Cicero, *De officiis*, I, 42.

a căror fidelitate trebuie să suplinească insuficiența noastră»⁹. După cum se poate vedea, la început mandatul a fost un bun oficiu, un serviciu între prieteni, gratuitatea fiind de esență mandatului¹⁰, spre deosebire de contractul de muncă care dă loc unui salariu. Cu toate acestea, pentru a-l despăgubi pentru grija avută și pentru neplăcerile pricinuite de îndeplinirea mandatului, mandatarului i se pot acorda onorarii. Cuvântul *mandare* semnifică «a pune în mână», deci serviciul ce trebuie adus prin *mandatum* este un act de gestiune (*curare, rem mandatum gerere*) îndeplinit asupra lui *res mandata*.¹¹ Mandatarul joacă un rol activ, spre deosebire de depozitar al cărui rol este mai degrabă pasiv. Mandatarul nu trebuie confundat nici cu *nuntius* sau *mesager*, simplu purtător de cuvânt al celui care-l trimite: *ministerium tantum modo praestare videtur*¹².

Noțiunea de mandat a fost extinsă: ea se aplică serviciului pe care ni-l face un girant care garantează plata datoriei noastre, serviciului pe care un creanțier îl face co-creanțierilor săi atunci când este însărcinat de ei să vândă bunurile debitorului lor insolubil. Mandatul este, în aceste cazuri, unul special, având pentru mandant un interes pecuniar¹³. Din secolul al doilea era noastră, mandatul poate fi unul general, care poartă asupra administrării unui ansamblu de bunuri. Faptul că proprietarul este absent sau prezent nu are nici o importanță. Pentru ca mandatul să fie valabil, obiectul său trebuie să fie unul licit, care să nu fie contrar bunelor moravuri¹⁴. Dacă o persoană primește mandat să comită un delict și chiar îl comite, executându-și misiunea dată, este pedepsit ca un complice.¹⁵ Mandatul trebuie îndeplinit cu bună credință și cu diligența unui tată de familie, deoarece este o misiune de încredere, fiind de regulă un serviciu între prieteni. Înainte ca mandatul să fi devenit un contract, legiuitorul a găsit util să pedepsească necinstea mandatarului sau a mandantului. Astfel, legea Aquilia îl pedepsește cu dublul pe *adstipulator*-ul care, nesocotind mandatul pe care l-a acceptat, remite datoria prin *acceptilatio*. La fel, legea Publilia îl sancționează sever pe debitorul principal care refuză să ramburseze avansul dat de către girant creanțierului.

În ultimul secol al Republicii, executarea convenției de mandat devine juridic obligatorie. Astfel, în cadrul contractelor consensuale, mandatul este clasificat alături de vânzare, închiriere și societate. Pentru formarea sa, nu este cerută nici o solemnitate.¹⁶ Mandatarul este obligat să facă serviciul pe care l-a promis. El trebuie să se conformeze instrucțiunilor pe care le-a primit de la mandant, pentru realizarea misiunii sale.¹⁷ De asemenea, tot mandantului trebuie să-i dea el socoteală de executarea mandatului său¹⁸. Mandantul, la rândul său, trebuie să-i ramburseze mandatarului cheltuielile pe care le-a

⁹ Paul, *Digeste* XVII, I, 22, 11.

¹⁰ Paul, *Digeste* XVII, I, 1, 4: «*Mandatum... originem ex officio et amicitia trahit*»

¹¹ Breal și Bailly, *Dictionnaire étimologique latin*, p. 180.

¹² Paul, *Digeste* XIII, 5, 15; Gaius, *Institute*, 7,2,2.

¹³ Mandatul, în interesul unui terț sau în interesul exclusiv al mandatarului poate, în anumite condiții, să capete valoare juridică; cf. în această problemă Edouard Coq, *Institutions juridiques des Romains*, 1902, t. II, p. 433.

¹⁴ Despre această extindere a mandatului, vezi Edouard Coq, *op. cit.*, t. I, p. 574

¹⁵ Gaius, III, 157.

¹⁶ Dig. XLIII, 16, 1, 14.

¹⁷ Dig. L, 17, 23.

¹⁸ Despre sancțiunea mandatului, vezi Edouard Coq, *op. cit.*, t. I, p. 653, t. II, p. 433.

făcut și să-l elibereze de obligațiile pe care le-a contractat¹⁹. Obligația mandatarului față de mandant este sancționată prin acțiunea *mandati directa* iar a mandantului față de mandatar prin acțiunea *mandati contraria*. Numai prima antrenează *infamia*²⁰. Executarea mandatului dă loc frecvent la încheierea unui act juridic cu terții. În dreptul modern, prin aplicarea principiului reprezentării, acest act își produce efectul în profitul și în sarcina mandantului care este reputat a fi fost prezent la act. Principiul reprezentării nu le era cunoscut romanilor, la ei aplicându-se regula conform căreia un act juridic n-ar putea să producă vreun efect față de terți²¹. Asta nu însemna că mandatarul ar fi trebuit să păstreze beneficiul sau să suporte definitiv sarcina actului pe care l-a încheiat în contul mandantului. Spre deosebire de dreptul modern, pentru care principiul reprezentării a permis să se evite aceste complicații, în dreptul roman, era necesar un transfer. Mai există și o altă diferență între cele două drepturi: la Roma, mandantul, nedobândind direct beneficiul actului, se expune la insolvabilitatea mandatarului; pe de altă parte, terțul neavându-l decât pe mandatar drept debitor, acesta nu poate să uzeze de creditul de care se bucură personal mandantul. Existau deci, inconveniente practice. Romanii și-au dat seama de el și au încercat, reușind în mare parte, să le elimine. Pentru a ne da seama de inconvenientele acelea, trebuie să vedem ce putea și ce nu putea face mandatarul.

Mandatarul putea să dobândească proprietatea și s-o retransfere mandatarului²². În cazul în care a primit mandat să cumpere un lot de pământ, modalitatea prin care mandatarul va dobândi acest lot este mancipațiunea, după care el va fi obligat să-l remancipeze mandantului. Mandatarul poate să dobândească o creanță și să-i transfere exercițiul mandantului prin *procuratio in rem suam*²³. Mandatarul poate contracta un angajament a cărui sarcină i-o va transmite mandantului. Modalitatea de operarea a acestui transfer este delegația, dacă creanțierul consimte la aceasta, sau *procuratio in rem suam*, dacă creanțierul nu consimte la aceasta.²⁴ Mandatarul este autorizat să facă actele de conservare a unui drept aparținând mandantului, cum ar fi somarea unui debitor pentru a-i notifica creanța²⁵, realizarea unei acțiuni posesorii de tip preventiv etc.²⁶ Mandatarului i se permite să dobândească sau să transmită *corpus*-ul posesiei în contul mandantului abia la începutul secolului al doilea al erei noastre. Caracalla este cel care consacră definitiv această regulă printr-un rescript.²⁷ Consecința ei a fost că i-a permis mandantului să dobândească sau să transfere prin mandatar proprietatea unor *res nec Mancipi* și chiar, conform dreptului pretorian, al unor *res Mancipi*. Prin aceasta dreptul a înregistrat un progres remarcabil, iar raporturile dintre mandant și mandatar s-au simplificat foarte mult. O altă consecință a regulii precedente este aceea că se poate da sau lua un împrumut pentru altul, mandantul poate deveni astfel creanțier sau debitor prin intermediul mandatarului, ca și când el însuși ar fi dat sau ar fi împrumutat²⁸. Darea cu împrumut cere remiterea cantității

¹⁹ Dig. XVII, 1, 5.

²⁰ Gaius III, 3, 46, 4.

²¹ Dig. VII, 1, 12, 9.

²² Callistr. 2 Quaest. Dig. XLI, 1, 59.

²³ Ulp 31 ad Ed. Dig. XVII, I, 8, 10..

²⁴ Paul. 5 ad Plaut. cod.45, 2.

²⁵ Paul. I Manual Dig. III, 3, 72.

²⁶ Ulp. 52 ad Ed. Dig. XXXIX, I, 5, 18-20.

²⁷ Cod. Just. VII, 32, 1; cf. Edouard Coq, *op. cit.*, t. II, p. 213, 237.

²⁸ Id. t. II, p. 352, 283.

împrumutate celui care a dat cu împrumut. Această *traditio* poate fi făcută de către mandatar sau în profitul său. În primul caz, mandantul este considerat a fi făcut alienarea și devine creanțier, în cel de-al doilea, el este cel care dobândește posesia și proprietatea și care, prin urmare, devine singurul debitor²⁹. Această nouă regulă oferea un mare interes practic, căci împrumutul în contul altuia era la Roma o practică curentă.³⁰ Prin aplicarea aceleiași reguli, plata făcută printr-un mandatar îl eliberează pe mandant de obligația sa. Acțiunea de *traditio* a banilor datorăți creanțierului se consideră a fi fost făcută de mandantul însuși.³¹ Jurisprudența admite că pactul de remitere consimțit mandatarului ar putea fi invocat de mandant sub forma unei excepții de dol³².

Mandatarul nu poate dobândi pentru mandant o servitute personală căci, o dată fixată pe persoana sa, ea n-ar mai putea fi transferată asupra alteia. El nu poate, mult timp, să alieneze mandantului proprietatea, în afară de cazul în care i-a fost mai întâi transferată. În acest din urmă caz, el acționa ca proprietar și nu doar ca mandatar. Mandatarul nu poate nici să constituie o servitute pe fondul mandantului prin mancipațiune sau prin *in jure cessio*. Numai proprietarul fondului are această putere. Va trebui deci, ca și în cazul precedent, ca mandatarul să transfere proprietatea fondului mandatarului. Numai atunci acesta va fi în măsură să-și îndeplinească misiunea, după care va remancipa fondul mandantului său. Un mandatar nu poate lua parte la o *acceptilatio* în contul mandantului. Este un act care nu poate avea loc decât între părțile interesate. Ar fi trebuit, pentru a face posibilă intervenția mandatarului, să-l facă creanțier sau debitor pe cale de novație³³. Sub rezerva indicată pentru darea cu împrumut (*mutuum*), un mandatar nu poate contracta în așa fel încât să-l facă pe mandant creanțier sau debitor. Aici, mai ales, absența reprezentării prezenta inconveniente care s-a încercat să se atenueze. Se pleacă de la edictul pretorului relativ la angajamentele contractate de fiu sau de un sclav, fie cu asentimentul tatălui sau al stăpânului (*jussu domini*), fie în calitate de prepus la exploatarea unei nave (*magister navis*) sau a unui comerț terestru, fie ca administrator al unui *peculium*. Contrar dreptului comun unde capul de familie nu este obligat pentru fapta unei persoane plasate sub puterea sa, aici capul de familie este obligat. Acțiunile prin care capul de familie poate fi obligat sunt: *quod jussu*, exercitorie, institutorie, *de peculio* sau *de in rem verso*.

Aplicarea edictului este extinsă de jurisprudență și la cazul în care prepusul este o persoană *sui juris*.³⁴ Se merge mai departe, astfel încât, în timpul Severilor, juriconsulții le dau terților care au tratat cu mandatarul un recurs contra mandantului căci contractul făcut de terți cu mandatarul a fost încheiat în considerarea persoanei mandantului³⁵, deci este drept să li se permită să se îndrepte împotriva lui. Mandatarul este asimilat unui prepus,

²⁹ S-a propus o explicație diferită pentru *mutuum*-ul încheiat de mandatar dar, în practică, ea ajunge la același rezultat în cazul mandatului de a da cu împrumut. Pentru mandatul de a împrumuta, Gerardin gândește că mandatarul rămâne obligat alături de mandant, *Revue historique de droit*, 1900, t. XXIV, p. 38.

³⁰ *Jl. ap. Ulp. Dig. XII, I, 9, 8.*

³¹ *Gaius Digeste III, 5, 38.*

³² *Digeste II, 14, 10, 2.*

³³ *Dig. XLVI, 4, 13, 10.*

³⁴ *Dig. XIV, I, 1, 4.*

³⁵ Altfel se întâmplă cu tutorele care poate să îndepărteze, printr-o excepție, acțiunea care ar fi intentată contra lui, vezi *Digeste XXVI, 9, 5, 1.*

pentru a se realiza această inovație.³⁶ Tot în această perioadă apare acțiunea cvasi-institutorie prin care terților care ar trata cu un mandatar li se permite să beneficieze de o acțiune în justiție contra acestuia, care nu le-o afectează pe aceea contra mandantului pe care le-o conferea dreptul comun. În timp ce în dreptul modern mandantul este singurul obligat, mandatarul fiind exclus, în dreptul roman terții vor avea doi debitori: mandatarul și mandantul.³⁷ În ceea ce privește acțiunea mandantului contra terților, aceasta a fost mult mai greu autorizată, nefiind admis decât cu titlu excepțional. Astfel, jurisprudența a admis această acțiune doar în caz de insolvabilitate a mandatarului sau atunci când mandatarul nu avea interes să-l împiedice pe mandant să acționeze direct contra terților.

Puterile conferite mandatarului iau sfârșit atunci când mandatarul și-a îndeplinit misiunea sau la îndeplinirea termenului sau a condiției fixate în contract. Mai poate să se stingă dacă moare mandantul sau mandatarul, atunci când mandatarul este revocat sau când acesta renunță. Deoarece mandaul este un contract care se formează *intuitu personae*, deci în considerarea persoanei, este cu totul natural ca la moartea uneia din aceste persoane contractul să se stingă. La fel stau lucrurile și în cazul în care fiecare dintre contractanți își manifestă voința ca acesta să ia sfârșit. El s-ar putea stinge chiar de comun acord între mandatar și mandant³⁸. Obligațiile care rezultă din mandat pot supraviețui stingerii contractului. Moștenitorul mandatarului poate să valorifice drepturile dobândite de autorul său contra mandantului. În caz de urgență, moștenitorul mandatarului este obligat să termine operațiunile începute de mandatar³⁹. În ceea ce-l privește pe moștenitorul mandantului, acesta trebuie să țină cont de cheltuielile pe care mandatarul le-a făcut înainte de a fi avut cunoștință de moartea mandantului⁴⁰. În ceea ce privește revocarea mandatului din cauză de moarte, aceasta nu-și produce efectul decât din momentul în care mandatarul a fost informat de aceasta⁴¹. Mandatul a primit diverse aplicații. Aceste aplicații sunt supuse unor reguli speciale. Așa stau lucrurile cu mandatul de a stipula, în același timp cu mandantul, o valoare pe care acesta face să i se promită *post mortem suam*. O altă aplicație este reprezentată de mandatul de a primi o plată în contul mandantului, debitorul având facultatea de a se achita în mâinile stipulantului sau ale lui *adjectus solutionis gratia*. Tot o aplicație specială a mandatului este și mandatul *pecuniae credendae*, care este un mod de girare. Mandatul *ad litem* (un terț este însărcinat să-l reprezinte în justiție) este, ca și mandatul *in rem suam* (un mod de cesiune de creanțe), încă o aplicație specială a mandatului.

3. Contractul de mandat a existat cu siguranță în dreptul daco-roman, sistemul de drept local fiind un amestec între dreptul autohton și dreptul roman vulgar, dar nu s-au păstrat izvoare în legătură cu acesta, având ca specific înlăturarea formalismului și a rigidității. Totuși, «dezvoltarea producției de mărfuri, lărgirea sferei acesteia precum și marea varietate a produselor au impus intensificarea schimbului de mărfuri, atât în interiorul provinciei Dacia, cât și cu alte provincii sau teritorii ale imperiului. Efectuarea acestor schimburi nu puteau fi făcute numai de producători direcți, recurgându-se la

³⁶ Digeste III, 68.

³⁷ Digeste III, 3

³⁸ Gaius, III, 159

³⁹ Cod Justinian IV, 35, 15.

⁴⁰ Paul, Digeste XVII, 1, 26.

⁴¹ Paul, Digeste XVII, 1, 15.

negustori de profesie»⁴². Nimic nu ne împiedică să credem că erau făcute, de asemenea, și prin intermediul mandatarilor.

În secolul al XVII-lea, mandatul este reglementat în legiurile românești. De exemplu, atunci când asupra mandatarului s-a produs un act de violență în urma căruia și-a pierdut bunurile care i-au fost încredințate prin contractul de mandat, spre valorificare, nu este răspunzător în fața mandantului, nefiind obligat să-l despăgubească pe acesta. Bineînțeles, el trebuie să facă proba violenței, pentru a nu răspunde. Un alt caz care se prezintă este cel în care mandatarul, care este mandatar în mai multe contracte de mandat, nu poate să-l despăgubească pe cel păgubit din bunurile care i-au fost încredințate printr-un alt contract de mandat⁴³. Un alt izvor în care apare menționat contractul de mandat, este Codul Calimach. În acest cod, mandatul este definit ca «tocmala prin care primește cineva asupra-și o treabă poruncită de altul, în numele aceluia spre purtare de grije». Ca și în dreptul modern, mandatul putea fi gratuit sau cu plată, această plată fiind numită în Cod «răsplătire mulțămitoare anume»⁴⁴. Codul civil român intră în vigoare la 1 decembrie 1865. În el sunt cuprinse principalele norme ale dreptului nostru civil. Modelul după care a fost elaborat, în 1864, este acela al Codului civil francez (Codul Napoleon), cu modificările aduse între timp acestui cod, precum și proiectul de cod civil italian, legea franceză asupra transcripției din 23 martie 1853, legea ipotecară belgiană din 10 decembrie 1851, păstrându-se și unele dispoziții din vechiul drept românesc. Acest cod civil, odată intrat în vigoare, abrogă Codul Calimach și legiuirea Caragea, toate celelalte legi civile, ordonanțe domnești și instrucțiuni ministeriale. Și în Transilvania se va aplica acest cod, începând de la 15 septembrie 1943, în temeiul Legii nr. 389 din 22 iunie 1943.

«Marile reforme legislative impuse de demersul obiectiv al societății românești spre modernism s-au înfăptuit, în ceea ce privește instituțiile de drept civil, în cea mai mare parte, prin punerea în aplicare a Codului civil de la 1865 ce avea la bază ideile de *egalitate* și *libertate* proclamate de Revoluția franceză din 1789, păstrând din trecut numai ceea ce nu venea în contradicție cu acestea (de ex. art. 1912 C. civ.)»⁴⁵. Astfel, contractele speciale care erau reglementate erau: vânzarea, locațiunea, societatea și alte contracte speciale precum mandatul, împrumutul (comodatul și împrumutul propriu-zis), depozitul și contractele aleatorii. În ceea ce privește contractele comerciale, Codul comercial din 1887, față de cel din 1840, a reprezentat un progres⁴⁶, prin reglementarea, alături de vânzare și de report, a unor contracte precum contul curent, mandatul comercial și comisionul, contractul de transport terestru, contractul de asigurare în contra daunelor și asupra vieții și gajul. Mandatul comercial este reglementat de art. 374-404. Astfel, alături de mandatul comercial general, codul comercial tratează prepușii și reprezentanții, comișii călători și comișii pentru negoț în articole distincte.

⁴² M. Macrea, *Viața în Dacia romană*, București, 1969, p. 30, în Platon Ioan, *Istoria dreptului românesc*, ed. a II-a revăzută și adăugită, ed. Sylvi, București, 1997, p. 37.

⁴³ *Istoria dreptului românesc*, vol. I, responsabil prof. univ. dr. docent Vladimir Hanga, secretar științific și coordonator tehnic dr. Liviu P. Marcu, autori dr. Gheorghe Cronț și alții, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980, p. 571.

⁴⁴ *Codul Calimach* în Vladimir Hanga, Liviu P. Marcu, *Istoria dreptului românesc*, vol. II, București, 1984, p. 280.

⁴⁵ Vladimir Hanga, Liviu P. Marcu, *op. cit.*, vol. III, p. 137.

⁴⁶ Vladimir Hanga, Liviu P. Marcu, *op. cit.*, vol. III, p. 169.

În Transilvania, contractele speciale erau mult mai pe larg reglementate de Codul comercial din 1875 decât cel din 1887⁴⁷. Astfel se întâmplă cu contractul de vânzare-cumpărare, contractul de mandat comercial, contractul de transport, de asigurare, de editură etc. care sunt reglementate destul de diferit în cele două coduri. Codul comercial din 1887 a suferit modificări substanțiale de-a lungul anilor. Actul care modifica sau abroga unele prevederi ale Codului comercial este menționat la sfârșitul articolului respectiv. Codul civil român definește mandatul la art. 1532, astfel: «un contract în puterea căruia o persoană se obligă, fără plată, de a face ceva pe seama unei alte persoane de la care a primit însărcinarea». Mult timp, până în secolul al XIX-lea, mandatul rămâne un serviciu între prieteni, în afară de contractele de comision practicate în comerț. În acest fel l-a consacrat Codul civil, ca un serviciu între prieteni, deoarece în perioada redactării codului civil, nu era un contract important. Apoi a avut loc o dezvoltare a activităților de servicii și deci o "explozie" a mandatului. În același timp, și-a schimbat natura, acoperind astăzi o mare diversitate de activități în numeroase domenii, aflându-se în mâinile agenților profesioniști. Dacă, în principiu, este gratuit (*mandatum, nisi gratuitum, nullum est, nam originem ex officio atque amicitia trahit*), în practică este, în majoritatea timpului, remunerat. În consecință, mandatul este prin natura, nu prin esența sa, gratuit. Astăzi, când este dat unui mandatar profesionist, jurisprudența estimează că el este prezumat a fi oneros. Deși în principiu este un contract cu titlu gratuit, legea nu interzice ca mandatarul să fie remunerat, dacă există stipulație expresă în acest sens (art. 1534 C. civ.). Dacă în latină *mandatum* era «actul prin care o persoană dădea alteia puterea de a face ceva pentru ea și în numele ei»⁴⁸, termenul român a evoluat, având sensul de «împuțernicire contractuală de a reprezenta o persoană fizică sau juridică și a acționa în numele ei»⁴⁹. Putem trage concluzia că termenul *mandat*, care vine de la *manum dare*, și-a păstrat sensul din dreptul antic, care pleca de la obiceiul prin care, pentru a consfinți fidelitatea pe care i-o promitea, mandatarul dădea mâna cu mandantul.⁵⁰

⁴⁷ Idem, p. 171.

⁴⁸ Gérard Cornu, *Vocabulaire juridique*, PUF, ed. 4, 1994.

⁴⁹ Micul dicționar academic, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2003.

⁵⁰ G. Baudry-Lacantinerie, Albert Wahl, *Traité théorique et pratique de droit civil, Des contrats aléatoires, Du mandat, du cautionnement, de la transaction*, Librairie de la société du recueil J.-B. Sirey et du Journal du palais, 1907, p. 173.